

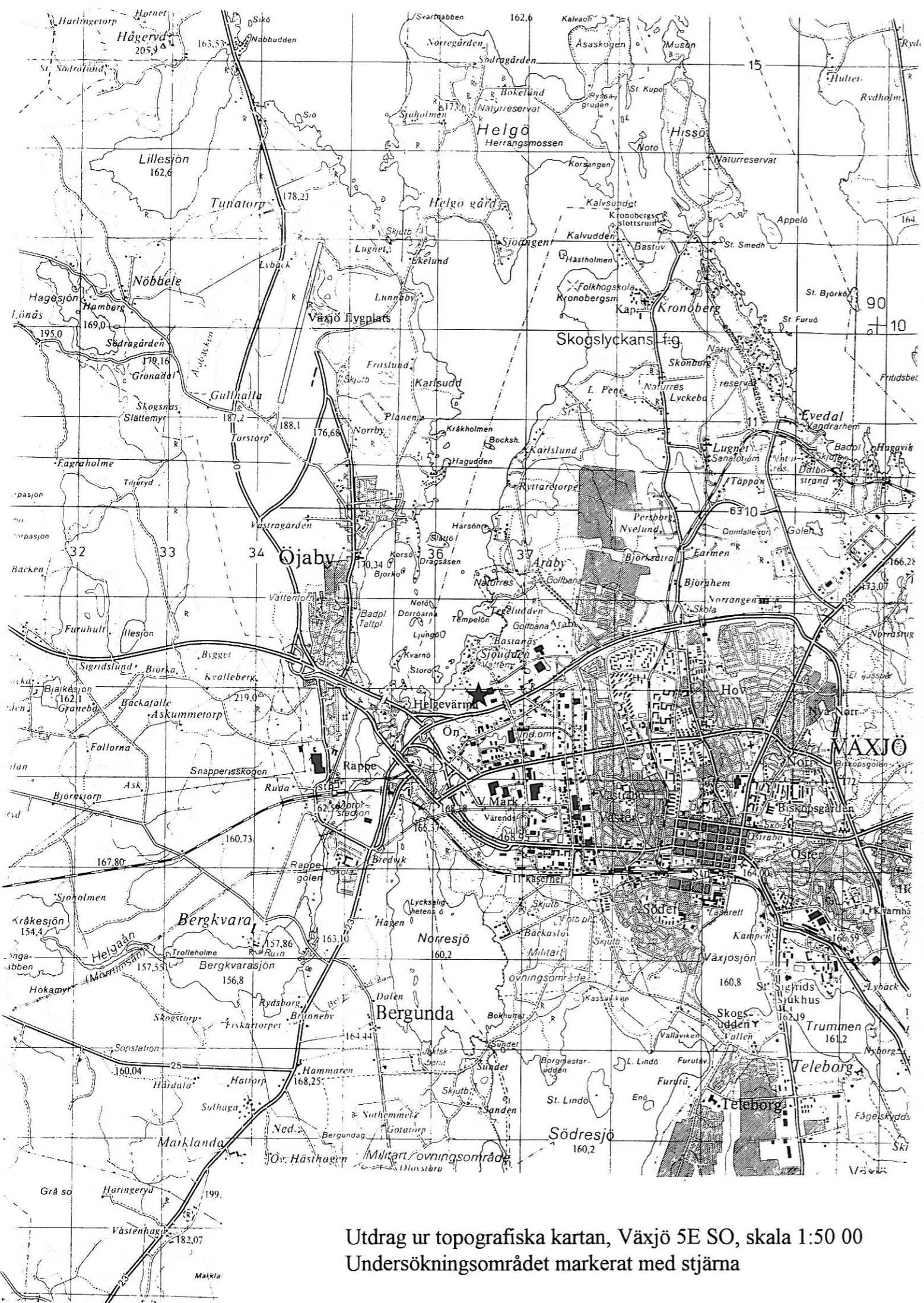

**ARKEOLOGISK
FÖRUNDERSÖKNING**

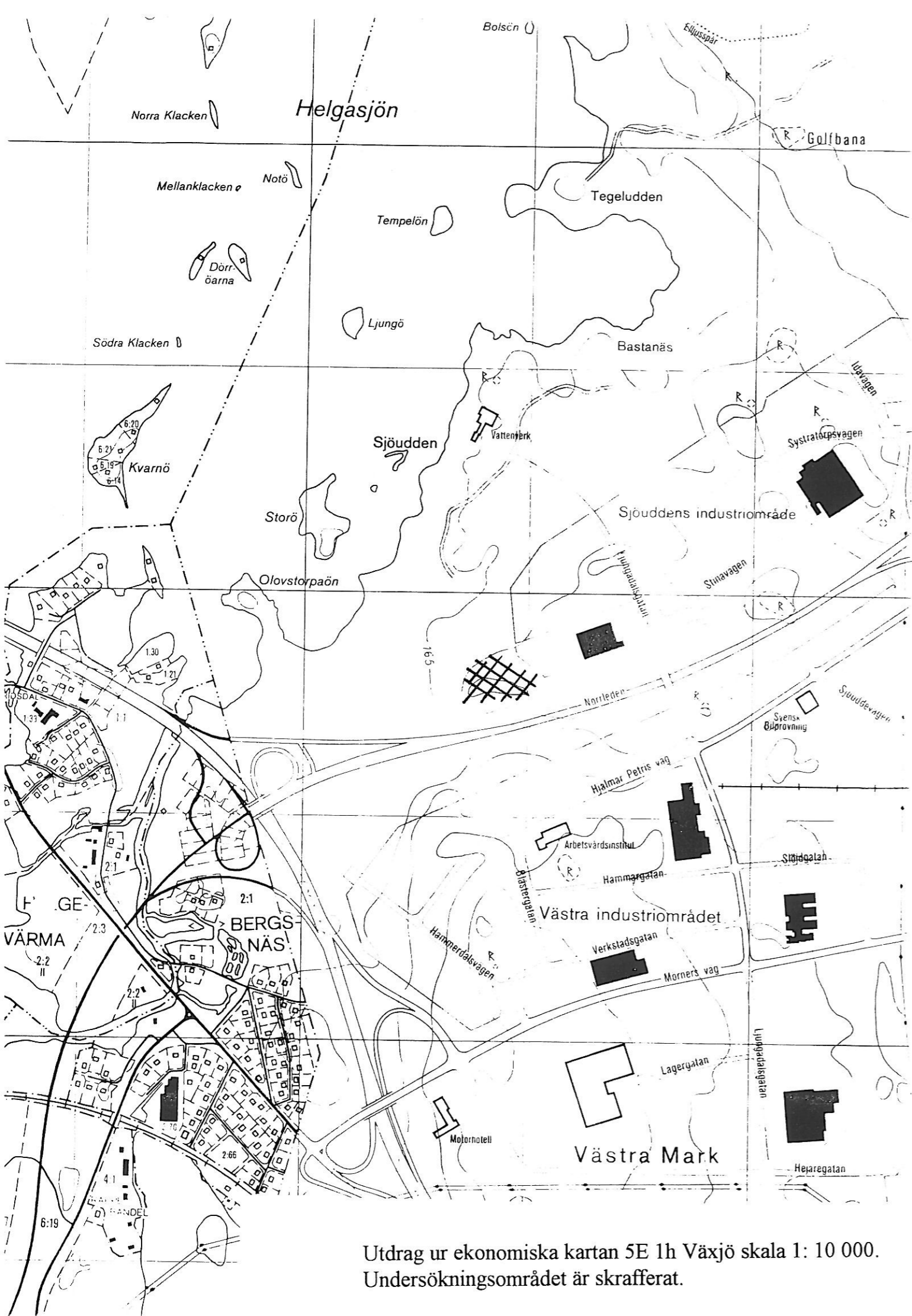
**KV FYREN
VÄXJÖ SN
KRONOBERGS LÄN**

PETER SKOGLUND

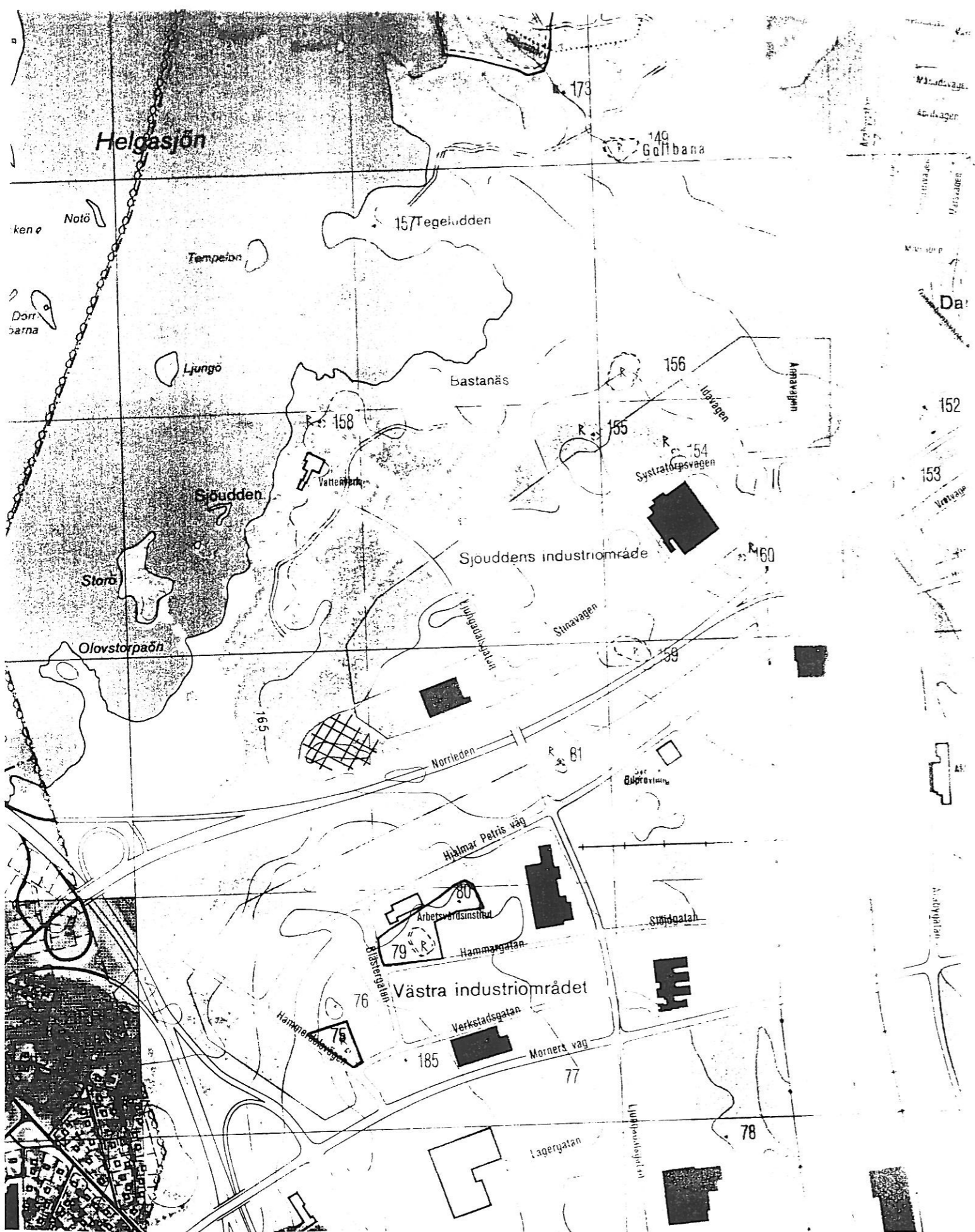
**SMÅLANDS MUSEUM
RAPPORT 1996:19**

Utdrag ur topografiska kartan, Växjö 5E SO, skala 1:50 00
Undersökningsområdet markerat med stjärna

Utdrag ur ekonomiska kartan 5E 1h Växjö skala 1: 10 000.
 Undersökningsområdet är skrafferat.

Utdrag ur ekonomiska kartan 5E 1h Växjö skala 1: 10 000 Samkopierat med kartöverlägg som redovisar fornlämningar. Undersökningsområdet är skrafferat.

INLEDNING

Med anledning av en planerad husbyggnation i kv Fyren, Växjö, har Smålands museum utfört en arkeologisk förundersökning. Undersökningen syftade till att avgränsa och datera RAÄ 199, fossil åkermark, som enligt fornminnesinventeringen bestod av omkring 25 röjningsrösen. Resultatet från förundersökningen skulle ligga till grund för Länsstyrelsens fortsatta hantering av ärendet. Utöver förundersökningens primära syfte att avgränsa och datera fornlämningen, var en viktig frågeställning huruvida den fossila åkermarken var samtida med omgivande gravar från brons- och järnåldern.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Undersökningsområdet, som var 120x80 meter V-Ö, var beläget i en nordsluttning vilken i norr gränsade till en sankmark. Områdets högsta punkt låg 176 m ö h medan sankmarken vidtog vid 168 m ö h. Jordarten utgjordes av sandig siltig morän. Inslaget av sten och block var förhållandevis litet. Inslaget av grus och sand var större i de högre partierna medan silt dominerade i de lägre områdena.

Undersökningsområdet är beläget i ett industriområde. Insprängda i industrilandskapet finns förhistoriska lämningar i form av hållkistor, gravrösen och gravfält. Lämningarna visar att området varit bebyggt under en lång tidsperiod - från åtminstone senneolitikum och framåt.

Vid Helgasjöns strand, 600 meter norr om undersökningsområdet, ligger ett röse med hållkista (RAÄ 158). Ytterligare en hållkista är belägen ca 700 meter söder om undersökningsområdet (RAÄ 75). Omkring 700 meter öster om den aktuella platsen ligger en grupp om två monumentala rösen och en större stensättning. Röset är kvadratisk och mäter 16x16 meter de övriga anläggningarna är 14 respektive 12 meter i diameter (RAÄ 154, 160 och 155). 300-600 meter söder om undersökningsområdet ligger ytterligare två rösen och en stensättning, 10, 13 respektive 8 meter i diameter. (RAÄ 80, 81 och 76).

Inom en radie av ca en km från undersökningsplatsen finns tre gravfält med något olika karaktär. RAÄ 79 består av ett röse 13 m i diameter, 13 runda stensättningar 3-6 meter i diameter och två skeppssättningar. RAÄ 159 består av två rösen 13 respektive 15 meter i diameter samt en domarring, en rest sten och två förmodade skeppssättningar. RAÄ 156 består av ett röse vilket är fem meter i diameter samt tre treuddar, en rest sten och fem ofyllda ovala stensättningar.

I anslutning till flera av de ovan nämnda fornlämningarna finns också fragment av ursprungligen större områden med fossil åkermark. RAÄ 199 utgör ett sådant område.

METOD

I en första etapp karterades området av stadsingenjörsheten vid Växjö kommun. Därefter undersöktes tre röjningsrösen och en stensatt terrasskant. Anläggningarna snittades med grävmaskin. Därefter rensades profilen och dokumenterades i skala 1:20.

För att undersöka förekomsten av eventuella odlings- eller boplatsslämningar under mark drogs ett ca 85 meter långt schakt genom området. Inga fynd utöver träkol tillvaratogs.

Karteringen

Området avgränsas i öster av en industrifastighet varför den ursprungliga utsträckningen åt detta håll inte är känd. Området avgränsades i söder av en skarp sluttning. Söder om sluttningen finns en höjdplatå. Det kan noteras att inga röjningsrösen återfanns på höjdplatån. I norr och väster vidtar sankmark. I områdets västra del löper en markväg i nordsydlig riktning, inga röjningsrösen återfanns väster om denna. Karteringen visade att det inom området fanns 36 röjningsrösen och sex terasskanter. Röjningsrösen var 3-6 meter i diameter och 0,2 - 0,5 m höga. Merparten av rösena bildar ett sammanhängande röjningsröseområde. Undantaget är fem röjningsrösen i sydväst. Dessa låg åtskilda från övriga rösen på en platå i västsluttning.

Utgrävningen

För att undersöka förekomsten av eventuella under mark dolda lämningar drogs ett 85 meter långt schakt i nord-sydlig riktning (schakt IV). Inga boplatsslämningar påträffades. Däremot framkom en samling med odlingssten (A5) samt enstensatt terasskant (A6). Terasskanten framträdde i plan som tre stenar 0,4-0,6 m stora som låg tätt tillsammans.

Tre röjningsrösen och en terasskant undersöktes.

Schakt I var åtta meter långt och drogs genom A1, ett röjningsröse 3 meter i diameter och 0,3 meter högt. Stenmaterialet i röset utgjordes av 0,1-0,4 meter stora stenar. Omedelbart norr respektive söder om röset fanns terasskanter. Dessa var väl synliga i plan men framträdde ej i profil.

Schakt II var åtta meter långt och drogs genom A2, ett röjningsröse 4 meter i diameter och 0,4 m högt. Stenmaterialet i röset utgjordes av 0,1-0,3 meter stora stenar.

För såväl schakt I som schakt II gäller att eventuella lagerföljder kring rösena var svåra att urskilja.

Schakt III var 19 meter långt och drogs genom terasskanten A3 samt genom röjningsröset A4.

Terasskanten, A3 var 60 meter lång. Den skilde sig från övriga terasskanter i området genom att den till stora delar varstensatt. I profilen framgick att den ursprungligen bestått av ett "kärnröse" 1,2 meter brett. I ett senare skede hade sten förts på mot den södra kanten så att den vuxit till en bredd av 2,4 meter. Under de stenar som bedömdes som yngre, fanns två bruna, sandiga lager, vilka saknades under den äldre delen av terasskanten.

Röjningsröset, A4 var 4 meter i diameter och 0,4 meter högt. Stenmaterialet utgjordes av 0,1-0,4 meter stora stenar. I söder fanns ett svagt humöst lager (3) vilket kan vara rester av en äldre markyta.

Dateringar

Sammanlagt har fyra kolprover daterats vid The Svedberglaboratoriet i Uppsala. Tre av dessa ligger faller inom tidsperioden 345 f. Kr.-650 e. Kr. Ett kolprov gav en datering till mesolitikum. Det togs under A I, och avsåg att datera röjningsrösets tillkomst, vilket det uppenbarligen inte gör. Vad dateringen representerar är oklart.

Lab nr	Fynd nr	¹⁴ C ålder BP	Kal ett sigma	Kal två sigma
Ua-11122	F5	6 865±90	5807 f. Kr.-5640 f. Kr	5960 f. Kr.-5569 f. Kr.
Ua-11123	F10	2015±75	162 f. Kr.-58 e. Kr.	345f. Kr.-130 e. Kr
Ua-11124	F12	1765±70	133-378 e. Kr.	70-420 e. Kr.
Ua-11125	F14	1525±70	428-636 e. Kr.	362-650e. Kr.

Två av kolproverna, F10 och F12, avsåg att datera terasskanten, A 4, som föreföll uppbyggd i två faser. Terasskanten var uppbyggd av en kärna av större sten med mindre sten påförd i norr. Avsikten var att kunna bekräfta de stratigrafiska iakttagelserna med hjälp av ¹⁴C dateringar. Kolprovet F10, som togs från den äldre delen av terasskanten, daterades med två sigmas säkerhet till 345 f. Kr. -130 e. Kr. Kolprovet F12, som togs från den yngre delen av terasskanten daterades med två sigmas säkerhet till 70-420 e. Kr. Med två sigmas säkerhet överlappar de bägge kolproverna delvis varandra, varför de statistiskt sätt kan vara samtida. Sannolikheten är dock större att F12 är yngre än F10.

Kolprovet F14 avsåg att datera röset, A4. Provet togs under röset i vad som bedömdes vara övergången mot en äldre markyta. Dateringen blev med två sigmas säkerhet 362-650 e. Kr. Dateringen av röset är således yngre än dateringen av stensträngen.

DISKUSSION

En frågeställning inför den arkeologiska undersökningen var hur den fossila åkermarken förhöll sig kronologiskt till omgivande fornlämningar. Undersökningsresultaten daterar den fossila åkermarken till senare delen av förromersk järnålder samt romersk järnålder och folkvandringstid.

Inom en radie av en kilometer från undersökningsområdet finns tre järnåldergravfält. Inom två av dem, RAÄ 159 och 156, finns gravformer som domarring, resta stenar och treuddar vilket tyder på att de utnyttjats under äldre järnålder, d.v.s. samtidigt som den fossila åkermarken inom RAÄ 199 varit i bruk. Avståndet till de bägge gravfälten är 500 respektive 800 meter. Att knyta den fossila åkermarken till det ena eller det andra gravfältet är knappast möjligt.

Inom undersökningsområdet fanns flera väl utbildade åkerformer i form av terasskanter. Den tydligaste av dessa, A4, undersöktes och daterades till förromersk och romersk

järnålder. Dateringen skedde med två kolprover varför dateringen till den angivna perioden får anses som trovärdig. Av stratigrafin och analysresultaten att döma är terrasskanten ett resultat av minst två stenröjningar.

Tidigare har endast enstaka terrasskanter påträffats inom de röjningsröseområden som undersökts av Smålands museum. De dateringar som gjorts av röjningsrösen tyder på att merparten av dem tillkommit under äldre järnålder. Den stensatta terrasskanten har därmed samma datering som merparten av de röjningsrösen som undersökts av Smålands museum de senaste åren. Resultaten är intressanta då de visar att det parallellt med röjningsrösen också kan förekomma väl utbildade terrasskanter från samma tid.

SAMMANFATTNING

Smålands museum utförde i april 1996 en arkeologisk förundersökning i kv Fyren, Växjö. Syftet med förundersökningen var att kartera och datera ett område med fossil åkermark. Inom området fanns 36 röjningsrösen och sex terrasskanter. Fyra kolprover, avsedda att datera två röjningsrösen och en terrasskant, har analyserades vid The Svedberglaboratoriet. Med två sigmas säkerhet hamnade tre av dateringarna i tidsintervallet 345 f. Kr. - 650 e. Kr. Den fjärde dateringen var betydligt äldre, med två sigmas säkerhet 5960-5569 f. Kr. Den fossila åkermarken kan därmed dateras till senare delen av förromersk järnålder samt romersk järnålder och folkvandringstid.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Ekonomiska kartan	Växjö 5E1h
Koordinater	6310,25/1435,57
Ansvarig institution	Smålands museum
Uppdragsgivare	Växjö kommun
Typ av exploatering	Husbyggnation
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Personal	Peter Skoglund Kennet Stark Åsa Jönsson
Fältarbetstid	960502-960503
Smålands museum dnr.	110-538/96
Länsstyrelsens dnr	220-1310-94

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriet Medgivande ÖLM 35-11-94:03

Dokumentationsmaterialet förvaras vid Smålands museums kulturmiljöavdelnings arkiv.

Anläggningslista

A1 röjningsröse

Anläggningen var 4 meter i diameter och 0,2 meter hög.
Stenmaterialet utgjordes av 0,05-0,30 meter stora stenar.

A2 röjningsröse

Anläggningen var 4 meter i diameter och 0,3 meter hög.
Stenmaterialet utgjordes av 0,05-0,30 meter stora stenar.

A3 stensatt terasskant

Anläggningen var 60 meter lång och ca 1 meter bred.
Stenmaterialet utgjordes av 0,05-0,30 meter stora stenar.

A4 röjningsröse

Anläggningen var 3,5 meter i diameter och 0,5 meter hög.
Stenmaterialet utgjordes av 0,05-0,30 meter stora stenar.

A5 odlingssten

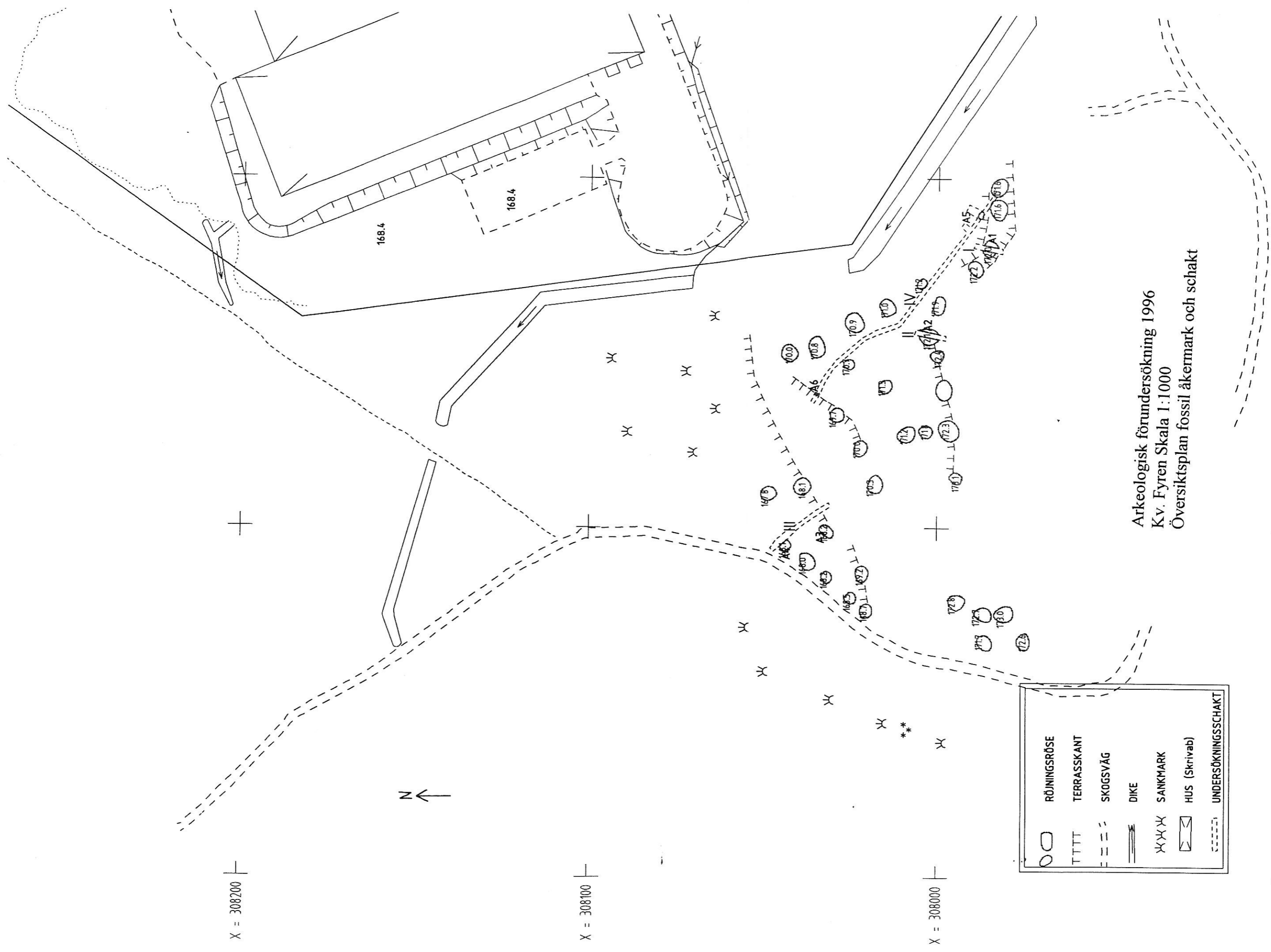
Samling med odlingssten 1,5 meter i diameter.
Stenmaterialet utgjordes av 0,1-0,4 meter stora stenar.
Anläggningen framkom i samband med schaktning.

A6 terasskant

Tre stycken stenar 0,4-0,6 meter stora.
Framkom i samband med schaktning.
Tolkade som del av en terasskant.

Fyndlista kv Fyren
Arkeologisk förundersökning 1996

Fnr	Anl nr	material	vikt i gr
1	1	träkol	1,3
2	1	träkol	1,4
3	1	träkol	1,4
4	1	träkol	1,4
5	1	träkol	1,4
6	1	träkol	1,3
7	2	träkol	1,4
8	2	träkol	1,5
9	3	träkol	1,3
10	3	träkol	1,5
11	3	träkol	1,7
12	3	träkol	1,7
13	3	träkol	1,4
14		träkol	1,4

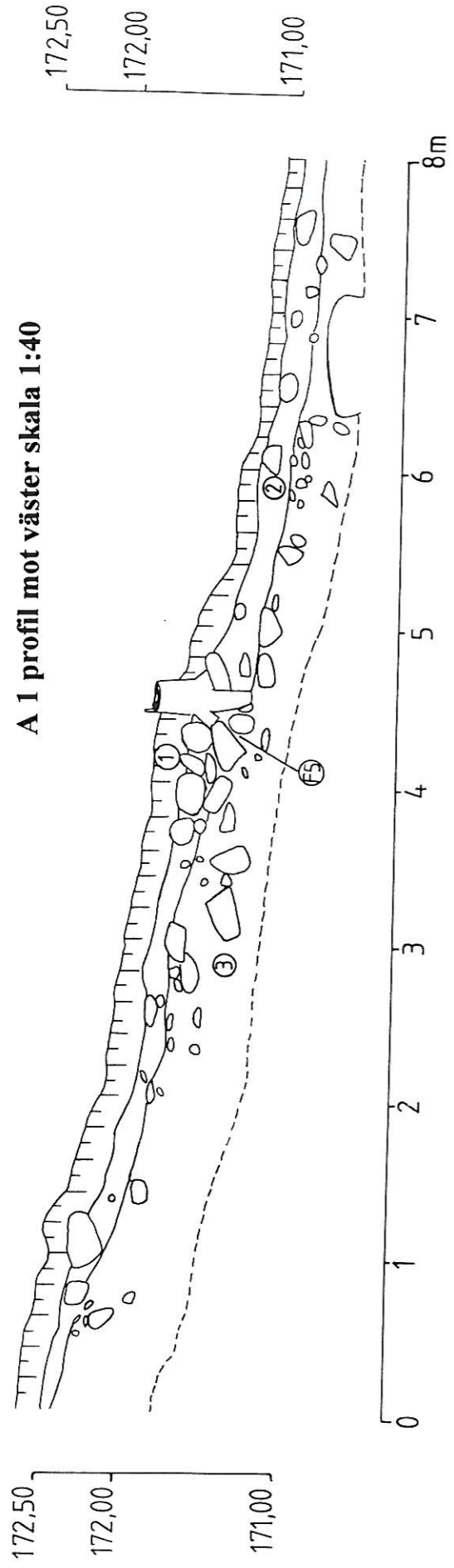
Arkeologisk förundersökning 1996
 Kv. Fyren Skala 1:1000
 Översiktsplan fossil åkermark och schakt

	RÖJNINGSRÖSE
	TERRASSKANT
	SKOGSVÄG
	DIKE
	SANKMARK
	HUS (Skrivab)
	UNDERSÖKNINGSSCHAFT

X = 308200
 X = 308100
 X = 308000
 X = 307900
 Y = 73500
 Y = 73400
 Växjö 96-05-09
 UPPHOVSFRÅTT
 SVEDSINGENJÖRSBYGGET
 Skala 1:1000

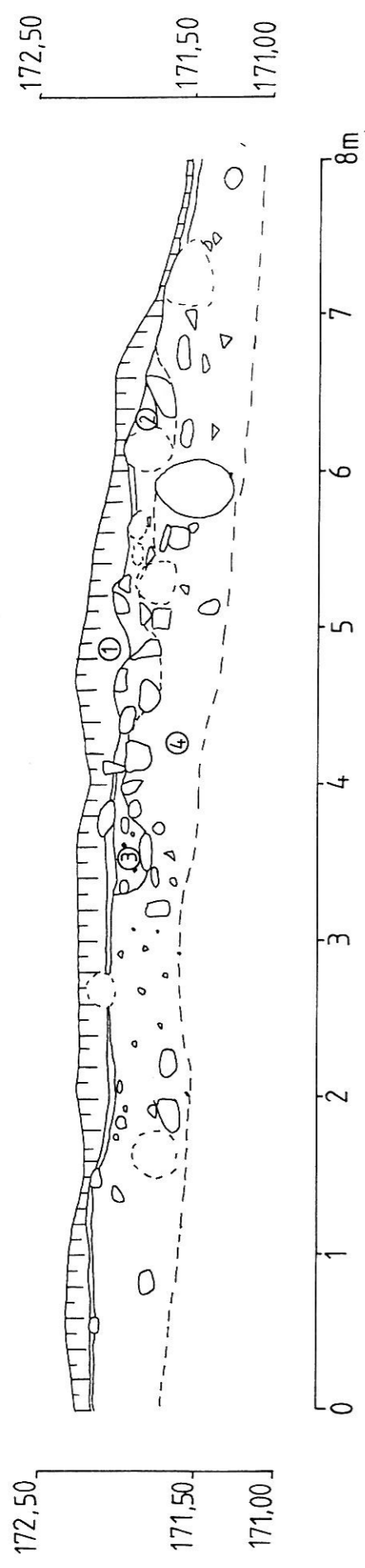
*

A 1 profil mot väster skala 1:40

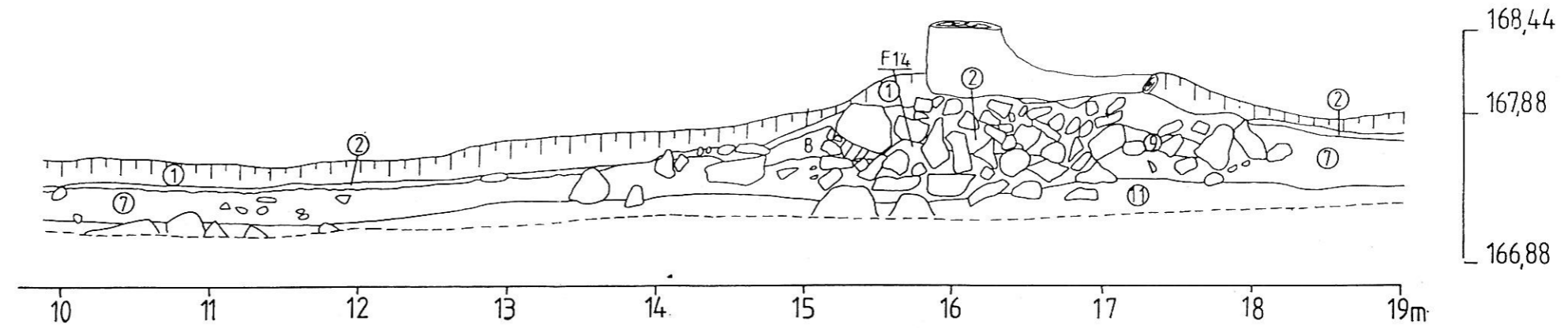
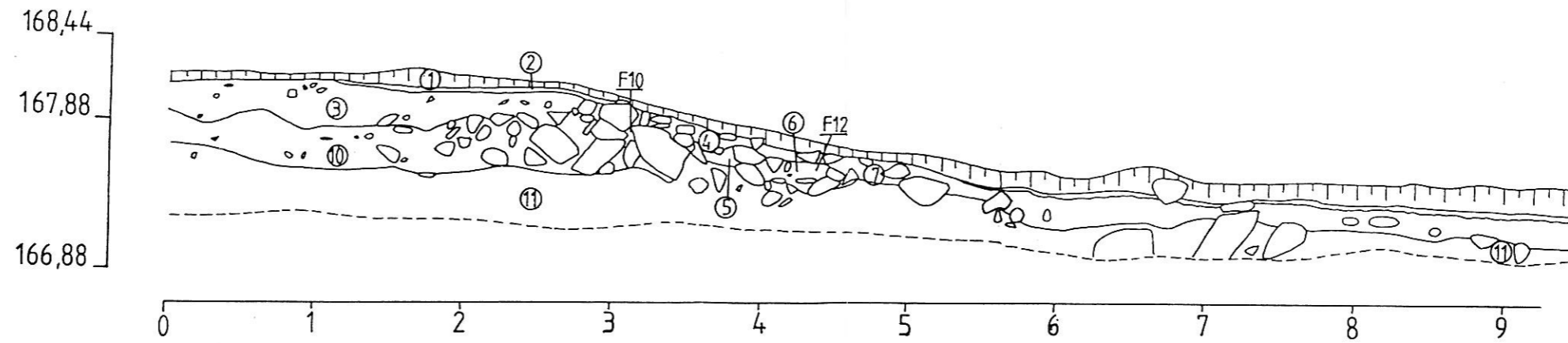
- 1. Vegetationsskikt
- 2. Ljusbrun silt
- 3. Gulbrun silt

A 2 profil mot väster skala 1:40

1. Vegetationsskikt
2. Brunröd sandig silt (humöst)
3. Brungul sandig silt med grus (svagt humöst)
4. Gul silt med grus

A 3 och A 4 profil mot väster skala 1:40

1. Vegetationsskikt
2. Rödbrun sandig silt
3. Gråbrun sandig mo
4. Brunröd sandig silt (humöst, kompakt)
5. Brun sand
6. Gulbrun sandig silt
7. Brun sandig silt
8. Brun sandig silt (humös)
9. Brun sandig silt (humös)
10. Brungul sandig silt
11. Gul sandig silt